

EVLIYA ÇELEBİ SEYAHATNAMESİNDE OHRİ SANCAĞI

Mehmet Zeki İBRAHİMİL*

Özet

Evliya Çelebi 1662 tarihinde Ohri Sancağına, eski Roma olarak adlandırılan “Via Egnatia” güzergâhı ile Elbasan’dan dört saatte Babia yaylasındaki menzil köyüne, buradan doğu istikametinde tekrar yine dört saatte Müslüman köyü olan Çura Köyüne, buradan 8 saatte Elbasan Suyu’nu aşır, Ohri Sancağı sınırına ulaştıklarından bahsetmektedir¹. Koca Yaylasını baş aşağı indikten sonra Ohri Gölünü batı tarafında alıp göl sahilindeki mamur ovalarla Struga’ya ulaşıldığından söz edilmektedir.

Bu bildirimizde, Evliya Çelebi’nin Seyahatnamesinde Ohri Sancağı’na bağlı Struga, Resne ve Ohri kasabalarında gördüğü izlenimlerden bahsedeceğiz. Ayrıca, seyahatnamede Ohri Sancağında ismi geçen yapıların günümüzdeki durumları hakkında bilgi vermeye çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: Evliya Çelebi, Seyahatname, Ohri Sancağı, Struga, Resne.

Abstract

In 1662 Evliya Çelebi on Ohri Sanjak, is talking about the former Rome called “Via Egnatia” route with the Elbasan takes four hours Babia plateau in the range to the village, in an easterly direction again, still four hours, Muslim village, Çura village, and from eight hours Elbasan Water transcended Ohri ensign reached. He wrote that, by going upside down after Koca Plateau on the west side of Lake Ohri in the prosperous coastal plains they reached Struga .

In this article, it is written the about the Evliye Çelebi’s impressions about what he saw in Ohri- Struga, Resne and Ohri town. Also we tried to give information about the current situation of starboard structures in the sanjak Ohri.

Key Words: Evliya Çelebi, travel book, Ohri Sanjak, Struga, Resne.

* Doç. Dr. Gazi Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü.

¹ Kahraman, S. A. (2011), Günümüz Türkçesiyle Evliya Çelebi Seyahatnamesi, 8(2), İstanbul:Yapı Kredi Yayınları.

A. Struga (Ustruga) Kasabası:

Seyahatnamede Ohri Gölü etrafında, Ustruga, Pogradec, İstarova (Starova) ve Ohri kasabalarına ait dört kalenin olduğunu ve hepsinin Gazi Evrenos Bey tarafından fethedildiğini belirtmektedir. Gazi Evrenos Bey, göl boğazındaki dört burçlu Ustruga Kalesini düşman tarafından tehlike arz etmesin diye tamamen yıktığı ifade edilmektedir. Ustruga Kasabası, Ohri Gölü Emimi hükmünde olup her türlü başka vergiden muaf, 40 yük akçe hassı hümayun Padişah malı emindir. Struga kasabasına bağlı 7 adet Müslüman köyü halkı (reaları) bu eminin tasarrufu altında olup vergiden muafırlar ve balık avlamaya memurdurlar. Her gece 10-15 tane kayıklara meşaleler yapıp balık avlamaya çıkarlar, avladıkları balıkları Ohri Eminine teslim ederler. O da Rumeli'nin çeşitli bölgelerinden gelen bezirgânlara (tacirlere) balıkları satarlar, onlar da balıkları tuz ile salamura edip değişik vilayetler Ohri balığını satarlar². Evliya Çelebi'nin tabiriyle, gökte uçan, yerdegezen ve gölde yüzen bütün canlılar Ohri Gölü Emimi'nden sorulur. Padişah Fermanı ile Ohri Gölü ve çevresinde toplanan her çeşit vergi Ohri Emimi uhdesinde olduğu ve emrinde 200 asker bulunduğu bahsetmektedir³.

Evliya Çelebi, Ohri Gölü'nün çepeçevre büyüklüğünün 15 mil olduğunu, gölün çepeçevre 24 saate dolaşılabilirliğini, göldeki balık çeşitlerinden (yılan, uştuk, misarya, sazan alabalık), balıkçıların ticaretinden bahsettikten sonra Struga nehir boğazındaki saraydan ve 12 adet ahşap köprüden söz edilmektedir. Bu köprülerden en büyüğü 150 adım olan ahşap köprüdür. Büyük köprü'nün tam ortasında ahşaptan saray kapısı olduğunu, kaçınlar, balık hırsızları, haramiler geçmesin diye geceleyin 40-50 civarında silahlı nöbetçiler bulunduğunu, burada Ohri emininin adamları gelen geçen yolculardan Pazar bacı ve balık öşürü aldıklarından bahsedilmektedir. İnsanların geçtiği anayol bu köprüdür ve altında yüzlerce balık balyanı olduğundan söz edilmektedir. Çelebi, Ohri Gölü'nden çıkan Drim Nehri'ni Adana'daki Ceyhun Nehrine benzetmektedir. Günümüzde bu ahşap köprülerden hiçbiri ayakta kalmamıştır. Çok yakın dönemde sembolik bir ahşap köprü Struga Belediyesi tarafından yeniden inşa edilmiştir.

Evliya Çelebi Seyahatnamesinde, Struga'nın Ohri'nin kazası olduğunu, üç mahalleden oluştuğunu, Müslüman nüfusun yanında Makedon ve Rum nüfusunun çok olduğunu ve mahalleler içinde karışık yaşadıklarını, göl kenarında 300 adet kiremit örtülü ev olduğunu ve dört mihrap (cami-mescit) bulunduğunu bildirir. Evliya Çelebi Struga'da bulunduğu sırada, ayanı kibardan hanedan sahibi Halil Ağa, Ömer Ağa ve İmam Efendi konaklarında misafir edilmiştir.⁴ Çarşı merkezindeki Ohri-zade⁵

² Kahraman, S.A., 2011.

³ Kahraman, S.A., 2011.

⁴ Elezoviç, G. 1936, Glasnik Jugoslovensko Proforskog Društva, Kn.XVI, Beograd., 507. Müellif bu tarihlerde söz konusu ailelerin torunların burada yaşadıklarından bahsetmektedir.

⁵ Şabanoviç, H., (1996), Evliya Çelebi, Putopis, Odlomci o Jugoslovenskim Zemljama, Sarajevo, 555-556.

Camii'den ayrıntılı bilgi verildikten sonra, bu külliye içinde yer alan ve aynı vakfa ait olan 1 han, 1 imaret, 1 medrese ve 1 hamam yapılarından bahsedilmektedir. Çelebi, Ohri-zade olarak bahsettiği kişi 1493 yılında vefat eden ve Ohri'de İmaret-Fatih Camii yanında türbesi olan Sinan Yusuf Çelebi'dir⁶. Külliye'deki yapıların tamamı oğlu Mustafa Çelebi tarafından onarıldığından, vakıf kayıtlarında Mustafa Çelebi Külliyesi olarak adlandırılmaktadır. Sinan Yusuf Çelebi'nin mezarı ise Ohri Fatih veya İmaret Camii yanındadır. Ayrıca Struga kasabasında 3 mescit ve 5 adet orta büyüklükte kervansaray-han ve çarşının 40 adet dükkândan ibaret olduğunu belirtir. Struga'da yılda bir 10 gün 10 gece süren 40-50 bin kişinin katıldığı panayır düzenlendiğini belirtilmektedir.

Evliya Çelebi'den günümüze gelecek olursak, Struga'da Sinanuddin Yusuf Çelebi veya Mustafa Çelebi vakfına ait Cami ve hamam yapılarından söz edebiliriz. Aynı külliye'ye ait imaret, medrese ve han yapıları yıkılmıştır.

1- Mustafa Çelebi Camii:

Cami, Struga şehir merkezinde, Drim Nehri'nin sağ yakasında yer almaktadır. Makedonya Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 7.12.1954 tarihli ve RZZSK, 4-828-047/39 RND-176 sayılı kararla tescil edilmiştir.

Mustafa Çelebi Camisi, günümüzde Struga şehrinin merkezinde ayakta kalan iki Osmanlı camisinden biridir. Yapının batı cephesine bitişik, Halvetî şeyhlerine ait bir türbe yer almaktadır. İncelememiz esnasında caminin iç mekânının tamamen yenilediği tespit edilmiştir. Caminin harimi 7.25x7.40 m. ölçülerinde olup, kubbe ile örtülüdür⁷. Cami, malzeme ve mimari özellikleri bakımından 15. Yüzyıl eseri olduğu anlaşılmaktadır. Son yıllarda yapılan onarımlarda harim tamamen yenilenmiştir.

2- Mustafa Çelebi Hamamı:

Hamam, Mustafa Çelebi Cami yakınında yer almaktadır. Külliye yapısı olan Mustafa Paşa Hamamı, civarındaki evler ve müstemilatları tarafından sarılmış vaziyettedir. Bu nedenle hamamın genelinin görülmesi, oldukça zordur. Yapı, almalı tekniğinde bir duvar örgüsüne sahiptir. Hamamın inşa tarzı ve kullanılan malzeme dikkate alındığında 15.y.y. yapısı olduğunu göstermektedir⁸. Son onarımlarda bu duvar yüzeylerinin tahrip olan kısımları sıva ve tuğla ile kaplanmıştır. 1948 yılına kadar aslı fonksiyonunu devam ettiren hamam, 1970'li yıllarda onarılmıştır. Yapının bu restorasyon ve konversasyon projesi RZZSK-3613 numaralı dosya ile Makedonya Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu'nda bulunmaktadır.

⁶ Karpuz, H. , Eravşar, O. (Ed.) 2007, Ohri'de İmaret-Fatih Camii Üzerine Bir Değerlendirme, İpek Yolu, Konya Ticaret Odası dergisi, Konya Kitabı X, Ruçhan Arık-M. Oluş Arık'a Armağan, Konya, 381-390.

⁷ Ayverdi, E. H., 1981, Avrupa'da Osmanlı Mimarisi, 3, İstanbul.

⁸ Ayverdi, E. H., 1981.

Seyahatname’de ismi verilmeden bahsedilen diğer üç camiden biri Süleyman Ağa Camii olduğunu tahmin ediyoruz. Günümüzde kısmen ayakta olan Süleyman Ağa Camisine ait sadece minare kalıntısı gelebilmiştir. Cami, 16. Yüzyıl sonunda inşa edilmiş olduğu tahmin edilmektedir. Elde ettiğimiz bilgilere göre, Cami 1912 yılı dolaylarında I.Dünya Savaşı esnasında yıkılmıştır. O tarihten, günümüze gelinceye kadar cami alanı boş bırakılmıştır.

Seyahatnamede, Struga’da bahsedilen diğer yapıların izine rastlanmamıştır. Evliya Çelebi, Struga’daki izlenimlerinden sonra Ohri kıyısını takip ederek üç saatte Ohri’ye ulaşmıştır.

B. Ohri Şehri

Tarihte Bizans’ı Roma’ya bağlayan “ Via Egnatia” adlı yolun geçidinde bulunan Ohri şehiri, Kiril alfabesinin yazılmasına tanıklık etmiş, Kral Samoel ile Kral Marko’ya başkent ve Osmanlıya sancak merkezi olmuştur.

Evliya Çelebi, balık yurdu olarak tarif ettiği Ohri’ye geldiğinde, Ohri Kalesi’nin tarihçesini detaylı bir şekilde anlatmaya çalışmış, doğal zenginliği meşhur olan bu şehri kronolojik sıraya göre, Rum, Frenk, Sırp, Bulgar, Hersek Latin, İspanya ve Arnavut kral, despot ve banları tarafından farklı dönemlerde kaleye ve şehre hâkim olduklarından bahsetmektedir. Ohri, II. Sultan Murat Han döneminde fethedilmesine rağmen, esas şehrin zaptı ve Osmanlı idaresine bağlanması Fatih Sultan Mehmet döneminde gerçekleştiğinden söz etmektedir⁹. Tarih kaynaklarında yaptığımız incelemede, M.Ö. VI. yüzyılda Ohri kasabasının yerinde Likhnidos adında bir yerleşme yeri olduğunu, M.Ö. 148’de Roma İmparatorluğu tarafından işgal edildiğini ve M.S. 879 tarihinde yoğun Slav göçlerine maruz kalmasıyla, Bizans’ın eline geçtiği ve bu tarihten sonra Likhnidos adının Okhrida şeklini aldığını ve XV. yüzyılda Osmanlı idaresine katılmasıyla Ohri ismi şekline dönüştüğünü tarihî kaynaklardan öğreniyoruz¹⁰. Ohri daha çok Roma ve özellikle Bizans döneminde rağbet görmüştür. Şehirde, IX. ve X. asırlarda Ortodoks Slavların göç etmesiyle Baş Piskoposluk merkezi olduğu, Aziz Kliment ve kardeşi Aziz Naum, Meryem Ana (Bogorodica) ve Ayasofya gibi kiliseleri bu dönemlerde inşa edildiği bilinmektedir.¹¹ Türk kaynakları, Aziz Naum olarak

⁹ Kahraman, S. A., 2011.

¹⁰ Tefik,M., (1327), Manastir Vilayetinin Tarihçesi, Manastir, 87, Bayraktareviç, F. (1955), Turski Spomeni ci u Ohridu, Prilozi za Of, Br.v. Sarajevo, s.112-115, Eyice, S., (1965), 137-138; Ayverdi, E. H., 1981.

¹¹ Jireček, K., (1923), İstoriija Srba, Kn. II, Beograd, 78-80, Radovanoviç, V., (1934), Ohrid – Varoš ĩ Jezero-Starina-Okolina,Skopje, 20, Corceviç, R., (1934), Naš Narodni Zivot, Kn.X, Beograd, 91.

atfedilen kabrin esas itibarıyla Sarı Saltuk'a ait makam türbesi olduğunu belirtmektedirler¹².

Ohri hicrî 787 (milâdî 1385)'de Çandarlı Hayrüddin Paşa tarafından fethedilmiştir¹³. Bir başka kaynak eserde de şehrin, Gazi Evrenos Bey tarafından fethedildiği belirtilmiştir¹⁴. Süleyman Çelebi zamanında, Aydın Beyi Cüneyd Bey'in hicrî 809/ milâdî 1406'da Ohri'ye Sancak Beyi olarak tayin edilmesine rağmen burada isyanların devam ettiği bilinen bir husustur. Türklerin Ohri'de kalıcı olarak yerleşmesi, ancak Fatih Sultan Mehmet'in 1464 yılında Ohri'yi ikinci bir fethi ile gerçekleşmiştir. Osmanlı'nın fetret dönemini de içine alan bu 80 yıllık zaman içinde Sırp, Bulgar ve Osmanlı isyancısı olarak bilinen Arnavut İskender Bey'in idarelerinde el değiştirdiği bilinmektedir¹⁵. Ohri Kalesi'ne ilk Osmanlı ilave ve onarımların 1375'te Çandarlı Hayrüddin Paşa veya Evrenos Bey'le başlamış olduğu, Fatih Sultan Mehmed'in ikinci fethi ile de devam ettiği tarihî kronolojiden tahmin edilmektedir.

Seyahatname'de Kanuni Sultan Süleyman döneminde Rumeli Vilayeti'nin Sancak Beyliği idari statüsüne getirilen şehirde, Sancak Beyi'nin hassı 235.299 akçe olduğu, emrinde 60 zeameti, 342 tımarı, bir alay beyi ve çeribaşısı ile sefere hazır 700 seçkin askeri olduğundan bahsedilmektedir. Ohri Sancağına bağlı Struga, Resne ve Ohri gibi 3 nahiye ve bunlara bağlı 140 adet bakımlı ve şenlikli köy olduğunu söyler. Ohri Kalesi'nin idaresinden sorumlu sipahi kethüdası, yeniçeri serdarı, kale dizdarı ve 70 adet kale neferi vardır, kalenin tamir ve bakımına memurdurlar. Seyahatnamede, örfî hâkimler olarak, muhtesip ağası, şehir voyvodası, bâcdar ağası, balık emini ağası, haraç ağası, martaloz ağası, 7 adet kale ağaları, şehir kethüdası, mimar ağası ve Hıristiyan yardımcı görevli muhafızlardan oluştuğunu belirtmektedir. Osmanlı idaresinde Ohri'nin idari Statüsü, bağlı olduğu Manastır'a verilen idarî Statüsü ile direkt bağlantılıdır. Manastır'ın vilayet merkezi olduğu tarihlerde (1835-1844; 1854-1868; 1874-1912) Ohri'nin sancak, Manastır'ın sancak olduğu (1844-1854; 1868-1874) dönemlerde Ohri nahiye Statüsündeydi¹⁶ Manastır'ın bu iniş çıkışları hâliyle Ohri'nin idarî Statüsünü de değiştirmiştir. Ohri, 1464 tarihinden itibaren kısa sürede Türk eserlerinin inşa edilmesiyle Türk şehir dokusu anlayışını kazanmış ve günümüzde de bu özelliğini korumaktadır. Şehir, 29 Kasım 1912 tarihinde Sırp ordusuna teslim olmuş ve beş yüz yılı aşkın Türk hakimiyeti devri kapanmıştır¹⁷.

¹² Hasluck, F. W., (1928),Bektaşî Tetkikleri, (çev.Ragıp Hulusi), İstanbul, 29, Barkan, Ö. L., (1974),İstila Devrinde Kolonizatör Türk Dervişleri ve Zaviyeler, Vakıflar Dergisi, 2, Ankara, 279-353.

¹³ Danişmend, İ. H., (1947), İzahlı Osmanlı tarihi kronolojisi, 1, İstanbul, 68; Uzunçarşılı, İ. H., (1961), Osmanlı Tarihi, 1, Ankara, 204.

¹⁴ Şabanoviç, H., 1996, 555-556.

¹⁵ Bayraktareviç, F., 1955, 115.

¹⁶ Bayraktareviç, F., 1955, 112; Tefvik, M., 1327, 86; Ayverdi, E. H., 1981, 139.

¹⁷ Danişmend, İ. H.,1955, 393; Eyice, S. 1965, 139.

Seyahatnamede Ohri'nin Fatih Sultan Mehmet'in taht merkezi olup II. Bayezit Han döneminden IV. Sultan Murat dönemine kadar şehirdeki darphanede sikke kesildiğinden bahsedilmektedir. Evliya Çelebi, Ohri ziyareti sırasında (1762) darphanenin kapalı olduğundan söz etmektedir. Nitekim bir sikke üzerinde yazılmış olan "Sultan Ahmed bin Mehmed han izze nasruhu duribe Ohri" yazı örneğini belirtmiştir.

Evliya Çelebi, Ohri'de Aşağı Şehir olarak adlandırdığı yerleşim bölgesinde 17 adet mahallenin olduğunu, bunlardan 10'nun Müslüman, 7'sinin Rum, Makedon ve Latin Hıristiyan Mahallesi olduğundan bahsetmektedir. Müslüman mahallelerinden Ohri-zade Mahallesi, Tekke Mahallesi, Kuloğlu Mahallesi, Haydar Paşa Mahallesi, Koca Siyavuş Paşa Mahallesi, Zulmiye Mahallesi, Hacı Hamza Mahallesi, İskender Bey Mahallesi, Yunus Voyvoda Mahallesi, Koçi Bey Mahallesi, Emir Mahmud Mahallesi ve Kara Hoca Mahallesi gibi belli başlı seçkin mahallelerin isimleri seyahatnamede zikredilmektedir.

Seyahatnamede 17 mihrap (cami)'in varlığından bahsedilmektedir. Bunlardan ismi geçen camiler arasında, **Hacı Kasım Camii** (mavi has kurşun kubbe ile örtülü), Sultan Süleyman Han tarafından yaptırılan **Tekke Camii**, **Kuloğlu Camii** (farklı bir tarzda), **Haydar Paşa Camii**, Zulmiye Camii (bir ihtimal zulüm ile yapılmış ola), **Hacı Hamza Camii** kale içinde **Hünkâr Camii** ile **Ayasofya Camii** Kebir olarak isimlerini zikretmektedir. Buna ilaveten 17 adet mahalle mescidinden söz edilmektedir. Bunlardan İskender Bey Mescidi, Yunus Voyvoda Mescidi, Koçi Bey Mescidi, Emir Mahmud Mescidi, Çarşı Mescidi, Çınarlı Mescit ve Karaca Hoca Mescitlerinin isimleri seyahatnamede geçmektedir. Her birinin vakıf gelirleri sağlam olup hizmetçileri vardır denilmektedir.

Evliya Çelebi, Ohri'yi gül-i gülistan bir şehir olarak tarif ettikten sonra, resmi kayıtlarda 400 bahçeli ev olduğundan, görenlerin ise 10-15 bin ev olduğunu zannettiğinden, göle yakın bir mevkide ise Ohri-zade Sarayı'ndan ve müstemilatından bahsetmektedir. Ardından Hacı Kasım Paşa Camii yanında Siyavuş Paşa Medresesi ve Süleyman Han Tekke Medresesi'nden söz ettikten sonra 1 Daru'l-hadisten ve 7 adet mektepten bahsedip, bunlardan sadece Ohri-zade Mektebi ile Ağa Mektebi'nin isimlerini vermektedir. Hamamlardan şehir merkezinde eski tarz olan Ohrizade Hamamı ve Gazi Hüseyin Paşa Hamamı isimlerini verdikten sonra 77 adet özel hamamın varlığından bahsetmektedir. Çarşı bedesteninin 150 adet dükkândan ibaret olduğunu ayrıca 7 adet kahvehanesi de bulunduğunu belirtmektedir. Ana çarşının yüksek gölgeli çınarlarla süslü 3 adet han yapısından söz edilmektedir. Üç adet kervansaraydan birinin, 40 ocaklı, çınar ağaçları gölgesinde, Küçükpazar mevkiinde bulunduğunu belirtmektedir. Şehirde 3 imaret yapısından sadece Ohri-zade İmaret (İmaret Camii yanındaki İmaret) ve Tekke Camii İmaret isimlerini zikretmektedir¹⁸. Kale içindeki İmaret Camii ile caminin imareti arasında 80 kulaç derinliğinde su kuyusu var ki,

¹⁸ Kahraman, S. A., 2011.

matematiksel olarak su dolapları ile Ohri Gölü'nden bu imarete su temin edildiğinin tarifi yapılmaktadır.

Çelebi, Ohri hakkında genel bilgi verirken dünyada eşi benzeri olmayan 12 adet mesire yeri olduğunu, kayıklarla göle açılıp içip eğlenmek bu şehre mahsus olduğunu, sazlık denen mevkide kaz ve ördek avlanıldığından bahsetmektedir. Halkın Makedonca, Rumca ve düzgün Türkçe konuştuklarını, Arnavutça bilmediklerini belirtmektedir. İnsanların özenli kılık kıyafetlerinden söz eder. Evliya Çelebi Ohri'den ayrılırken Ohri Beyi Ali Bey kendisine 200 guruş, 1 at, 1 asi Arnavut oğlamı ve 1 kılıç hediye ettiğini hediye ettiğini seyahatnamesinde belirtmiştir.

Ohri'de Seyahatnamede Ayrıntılı Bilgi verilen Yapılar:

1- Ohri Kalesi

Kale, Ohri Gölü'nün kuzeyi kenarında, şehre hâkim kayalık bir tepede 5 köşeli bir kale olduğu, kale yüksek surlarla çevrili olup çepeçevre büyüklüğü 4.400 adım olduğu, kale içinde kuzeye bakan bir köşede bir sarp iç hisarı vardır. Kalenin kuzeye bakan Hünkâr Camii'ne karşı Büyük Kapı, doğu tarafında Tabaklar veya Lonca Kapısı ve Varoşa açılan büyük Göl Kapısı olmak üzere 3 kapısı olduğundan bahsedilmektedir. Kalenin güney tarafında ise Göle doğru bir uçurum vardır, burada kale suru yapılmasına gerek duyulmamış, aduce uçuruma düşmemek için korkuluk mahiyetinde duvarlarla çevrilmiştir. Kale surları 10 arşın yükseklikte, genişliği 15 ayak (3-4 m)'tır. Kale içinde 1 mescit, 1 dizdar evi ve 1 tahıl ambarı bulunduğu anlatılmaktadır. Ayrıca kale içinde 160 adet kırmızı çatılı evin olduğu ifade edilmektedir. Çoğunlukta Hıristiyanlara ait bakımlı birbirine yükselmiş evler olup Göle nazırdırlar. Kalenin aşağı kısmında göl kenarında, 300'den fazla mekânlı bakımsız halde Paşa Sarayı olduğundan bahsedilmektedir.

Makedonya Cumhuriyetinin önemli turistik merkezlerinden biri olan Ohri'de, adını aldığı Ohri Gölü'nün güney-batısında bulunmaktadır. Şehirde, Erken Antik çağlardan başlayarak Roma, Bizans ve Osmanlı dönemi eserlerini bir arada görmek mümkündür.

2- Ayasofya Camii

Ohri Aya Sofya Kilisesi, X. Yüzyılda Kral Samoil döneminde Bizans kilisesi olarak inşa edildiği tahmin edilmektedir. Kilisenin iç mekândaki fresk dekorasyonu ise, Arhiepiskop Lav (1037-1056) zamanında yapılmıştır¹⁹. Ohri'nin 1385 yılında Osmanlı'nın fethi ile birlikte, fethin bir alameti olarak, şehrin en büyük kilisesi olan Aya Sofya camiye dönüştürülmüştür. 15. Yüzyılın son çeyreğinde camiye dönüştürülürken kilisenin plan ve iç düzenlemesinde büyük değişiklikler yapılmamıştır. Evliya Çelebi, Ohri Ayasofya Camii'ni tarif ederken küçük büyük 17 adet kiremitle kaplı kubbesi olduğunu, Selanik, Trabzon ve İstanbul Küçük Ayasofya Camileri ile karşılaştırdığını ve sadece Cuma günleri Cuma Namazı kılındığını, 5-10 adet bekçi ve

¹⁹ Boşkoviç, 1976, 134-135.

hizmetçileri olduğundan bahsetmektedir. Ayrıca Seyahatnamede çok ayrıntılı bir not düşmektedir. Hristiyanların bazı dini günlerinde, bekçi ve hizmetçilere para verip camide gizlice İsa ayini edip dışarı çıktıklarının vaki olduğunu belirtmektedir. Bu hususu idarecilerin görmemezlikten geldikleri ifade edilmektedir. Doğu-Batı ekseninde olan kilisenin camiye dönüştürülmesi sırasında: duvar ve kubbe yüzeylerindeki freskler kireçli sıva ile kapatılmış; doğudaki atlar kısmı bölme duvarla iç mekândan ayrılmış; bu bölme duvarın güney cephesindeki beden duvarı ile birleştiği köşede mihrap nişi yapılmış; mihrabın sağ köşesinde şpolya (devşirme) mermer malzemeden minber yerleştirilmişti. Dış düzenlemede, kilisenin kuzey batı kubbesinin yanına bir minare ilave edilmiş; kuzey cephesindeki revaklı bölümden bir kapı açılmıştır.

Balkan ve I. Dünya savaşlarına kadar Aya Sofya Kilisesi, cami olarak kullanıldı²⁰. 1912 yılından sonra kendi haline terk edilen kilise, ancak II. Dünya Savaşından sonra veya 1950'li yıllarda restore edilerek müzeye dönüştürülmüştür.²¹ Bu restorasyonda, bölme duvar kaldırılmış, freskler üzerindeki kireçli sıva kaldırılarak fresklerin temizlenmesi yapılmıştır. İlave edilen minare de sökülmüştür²² Ancak çok dikkatli bir şekilde bakılırsa beden duvarı üzerindeki minare izleri görülmektedir. 1990'lı yıllara kadar kilisede Osmanlı döneminden kalan bir tek minber vardı. Son olarak 1990'lı yıllarda yapılan müdahale ile minber de yerinden kaldırılmıştır. Günümüzde Aya Sofya Kilisesi, özel günlerde dini ayinler yapılmakla birlikte müze olarak kullanılmaktadır.

3- Fatih (İmaret-Hünkâr) Camii

Cami kale içinde bulunmaktadır. Halk arasında İmaret, Sinan Çelebi, Hünkâr, II. Bayezit ve Fatih Sultan Mehmet Camii olarak adlandırılmaktadır. Yapının bu adlarla anılmasının sebebi, yapının inşa ediliş tarzı, banisi ve inşa edildikten sonra gelişen olaylarla ilgili bir durumdur. İmaret denilmesinin sebebi, cami ile beraber imaret, mektep, medrese gibi diğer yapılarla Külliye olarak inşa edilmesindedir. Sinan Çelebi olarak adlandırılması, yapının esas banisi ve vakfiyesinin bu şahıs adına olmasındandır. Nitekim caminin hemen yanında Sinan Çelebi'ye ait (ölüm tarihi hicrî 898 / milâdî 1493) bir türbe bulunmaktadır²³.

Evliya Çelebi'ye göre, camii Ohri-zâde tarafından II.Bayezit'a²⁴, bir diğer görüşe göre ise Sinan Yusuf Çelebi tarafından Fatih Sultan Mehmed'e armağan edilmiştir.²⁵ Camii ile ilgili yapılan bütün araştırmalarda, yapının bânîsinin Sinan Yusuf Çelebi olduğu kabul edilmektedir. Camii yanında kendisine ait (öl.1493) türbede

²⁰ Eyice, S., 1965, 137-145.

²¹ Bayraktareviç, 1955, 112.

²² Eyice, S. 1965, 137-145.

²³ Bayraktareviç, 1955, 117.

²⁴ Kahraman, S.A., 2011, Şabanoviç, 1996, 556.

²⁵ Bayraktareviç, 1955, 117, Kalesi, 1963, 26, Ayverdi, E. H., 1981.

defnedilmiştir. Bu sebeple İmaret (Hünkâr-Fatih) Camii olarak adlandırılan yapının 1481-1491 inşa edilmiş olması gerekmektedir. Camiinin, gerek plan ve gerekse kullanılan malzeme itibarıyla ve tarihî kayıtlardan 15.y.y. eseri olduğu anlaşılmaktadır. Evliya Çelebi, Ohri'nin imarında ve Türk kimliği kazanmasında emeği geçen hayırsever bir zat olan Ohri-zâde'den söz etmektedir.²⁶ Şehre hâkim bir tepede ve kale içinde Aziz Kliment Panteleimon kilise harabesinin yerinde inşa edilmiş olan bu camiinin, Sinan Yusuf Çelebi tarafından yaptırıldığı hicri 896 (milâdî 1491) tarihli vakfiyesinden de anlaşılmaktadır.²⁷

Cami, 1912 yılına kadar faaliyetini devam ettirmiştir. 1940'lı yıllardaki arkeolojik kazılar sonucu temellerinde Aziz Kliment Kilisesi'nin temel izleri bulunan Fatih-İmaret Camii'nin, Ekim 1999'da Ohri Şehir Meclisi'nin kasıtlı ve tek yanlı bir kararıyla acele ve gizli bir şekilde yıkımına başlanmıştır. Makedonya Kültür Bakanlığı'nın himayesinde Hıristiyanlığın 2000.Yıldönümü münasebetiyle, camiinin yerine yeniden Aziz Kliment Kilisesi inşa edilmiştir.

Ohri'de İmaret küliyesinden ve camiiden geriye kalan tek kanıt, günümüzde hâlâ kilise avlusu içerisinde yer alan Ohri-zâde Sinan Yusuf Çelebi'nin türbesidir. Külliye ait vakfiye tarihi Evâhir-i Şaban 896 (1491) Haziran sonlarıdır²⁸.

4- Hacı Kasım Camii

Cami Ohri şehir merkezinde, Ohri Gölü limanı karşısında Evliya Çelebi Caddesi'nde bulunmaktaydı. Makedonya Anıtlar Kurulu Enstitüsü tarafından temin ettiğimiz 1930 yılına ait bir arşiv fotoğrafına bakarak, cami kare planlı tek kubbe ile örtülü, üç kubbeli bir son cemaat yeri olduğu anlaşılmaktadır. Kurşunla kaplı olan kubbe on altı gen bir kasnağa oturmaktadır. Tarzı kadim veya basık bir şekilde olan kubbe ahşap konstrüksiyondan olduğu söylenmektedir²⁹. Kubbeye geçişler ise tromptur. Son cemaat yerinin 1930'lardan önce yıkıldığı anlaşılmaktadır.³⁰

Evliya Çelebi seyahatnamesinde, Hacı Kasım Camii'nin yanında, Siyavuş Paşa ile Sultan Süleyman Medresesi'nin olduğundan bahsetmektedir³¹. Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde 24 Mart 1785 tarihli bir belgeye göre, Hacı Kasım Camii Vakıflarına müdahale edilmemesi hususunda hüküm vardır (BOA, 147. Def., 591. Hüküm). Caminin plân ve mimari özellikleri bakımından 16. Yüzyıl eseri olduğu tahmin edilmektedir.

5- Haydar Paşa Camii

²⁶ Şabanoviç, 1996, 556.

²⁷ Kaleşi, 1963, 15-44, Stojanovski, 1989, 223.

²⁸ Ayverdi, E. H. 2000.

²⁹ Ayverdi, E. H., 1957.

³⁰ Eyice, S., 1965, 138-139.

³¹ Ayverdi, E. H., 1981.

Cami, eski Struga yolu üzerinde, Goce Delçev Cad. Nu: 229' bulunmaktadır. Türbe ile birlikte inşa edilen yapı, hicri 976/miladi 1567-1568 tarihinde inşa edilmiştir³². Caminin batı cephesine bitişik olan Haydar Paşa Türbesi'de muhtemelen bu onarımda yenilenmiştir. Cami, dıştan 8.40m. genişliğinde, son cemaat yeri ile beraber 12.30m. derinliğinde, türbe ise; 6.65 x4.0m.ölçülerindedir. Türbenin içinde üç mezar bulunmaktadır. Bu mezarlardan biri Haydar Paşa'ya ait olduğu ve ölüm tarihi hicri 976/ milâdi 1567-68'dir. 1490 (RSK ve Ohri Müzesi'nin birlikte hazırladıkları 2.3.1996 tarih ve 03-113/1 sayılı rapora göre); TKGMA, Ohri Tapu Defteri'nde hicri 1190/ milâdi 1666-67 tarih ve 24354 numara ile kayıtlıdır.³³

6- Emin Mahmud Camii

Eski Stuga yolu üzerinde olan cami sekizgen planlıdır. Caminin her cephesi farklı genişliktedir. Caminin üst örtüsü içten kubbe, dıştan ise planında olduğu gibi, sekiz dilimlidir. Kuzey cephesinin önünde sonradan ilave edilmiş bir sundurma yer almaktadır. Minare, caminin kuzey-batı köşenin sivri ucundaki köşeye yerleştirilmiştir. Minareye hem üst mahfilden hem de harimden çıkılmaktadır. Yerel mimarî özelliklerinde inşa edilen bu caminin giriş kapısı, minare ve mihrap nişinin yer aldığı her yüzeyde bir alt bir üst pencere açıklığı yer almaktadır. Yapı 17. Yüzyıl başlarında inşa edildiğini tahmin edilmektedir.³⁴ Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşiv kayıtlarında ismi geçmektedir³⁵. Cami 1910 ve 1996 yıllarında tamir geçirmiştir.

7- Hacı Hamza Camii

Ohri şehir merkezinde olan cami 1550 tarihinde inşa edildiği belirtilmektedir.³⁶ Caminin Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşiv Kayıtlarında ismi zikredilmektedir³⁷. Hacı Hamza Camii, günümüzde yol seviyesinden yüksekte olup, merdivenlerle çıkılmaktadır. Camii, 6.60 x 6.10m. ölçüsünde kare mekanlıdır. Yapı, içten ahşap bir kubbe, dışarıdan çatı ile örtülüdür. 1.04m. genişliğinde duvar kalınlığı olan caminin, kuzey cephesinde 3.85 derinliğinde kapalı bir son cemaat yeri bulunmaktadır. Kesme taştan yapılan minare sekizgen bir gövdeye sahiptir. Minare, şerefesiz olarak inşa edilmiştir. Son onarımı 1990'lı yıllarda yapılmıştır.

8- Kuloğlu Camii (Mehmet Çelebi Camii)

Cami, eski Struga yolu üzerinde yer alan caminin asıl banisi Mehmet Çelebidir³⁸. Ohri yerel mimari özelliğine has sekizgen bir plana sahip olan cami 16.yüzyılda inşa edildiği tahmin edilmektedir. Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi

³² Uroşević, 1961, 14.

³³ Ayverdi, E. H., 2000.

³⁴ Ayverdi, E. H., 2000.

³⁵ VGMA, D.758, 24.

³⁶ RZZSK ve Ohri Müzesi'nin hazırladığı rapora göre camii 1550 yılı olarak tarihlendirmişlerdir.

³⁷ Ayverdi, E. H., 2000., VGMA 172.Defter, 6-48 ile 757.Defter, 7-28.

³⁸ Ayverdi, E. H., 2000.

kayıtlarında Mehmet Çelebi vakfında ismi geçmektedir³⁹. Nitekim cami haziresindeki mezar taşları bu görüşümüzü desteklemektedir. Her duvar yüzeyi 4.28m. genişliktedir. Çatısı planına göre sekiz dilimlidir. Sekizgen planın kuzey cephesine son cemaat yerine sonradan iki katlı kaplı bir mekân eklenmiştir. Minare camiye bitişik bir kaideye oturmaktadır. Minareye giriş caminin harimindedir. Caminin dış cephe yüzeyleri ve minaresi 1996 yılında yapılan onarımda sıvanmıştır.

9- Sinan Çelebi Türbesi

Türbe, Ohri Kalesi içinde, şehre hakim bir tepede, İmaret (Hünkar-Fatih) Camii karşısında bulunmaktadır. Makedonya Kültür Mirasını Koruma Kurulu'nun 22.3.1968 tarihli ve RZZSK, 4-819-038/54 RND sayılı kararıyla tarihi eser olarak tescil edilmiştir. İmaret Camisi batısında yer alan türbe "L" şeklinde bir plana sahiptir. Türbe haziresinde iki kabir bulunmaktadır. Kabirlerin üzerlerine sandukalar yerleştirilmiştir. Sandukalar üzerindeki şahideler kaldırılmıştır. Ön cephede üç, yanlarda birer kemer açıklığı bulunmaktadır. Açık türbeler grubuna giren yapının duvar silmeleri kirpi saçaktır. Türbede yer alan iki mezardan Sinan Çelebiye ait mezar taşında 4 satırlık kitabesi mevcuttur.

Kitabenin transkripsiyonu şu şekildedir:

"İntekale el-merhumu 'l-magfür Sinan Çelebi

Fi san-i aşere min şehri Recep sene seman

Ve tis 'in ve semanie mie fi yevmi ehadın beyne

Salavati 'l-mağribi ve 'l-ışa-i 12 Recep 898"

Kitabeden Sinan Çelebi'nin hicrî 12 Recep 898/ milâdî 19 Nisan 1493 tarihinde vefat ettiği anlaşılmaktadır⁴⁰

10- Zeynel Abidin Halveti Tekkesi ve Camii

Tekke ve Cami, eski şehir meydanında, anıt çınar ağacının yanında bulunmaktadır. Günümüzdeki Tekke ve cami yapısı, Ohri idarecisi Ali Ağazâde Zeynel Abidin Paşa tarafından 1685 yılında inşa edildiği belirtilmektedir.⁴¹ Bu tarihlendirme, yapının hicrî 1133/milâdî 1720'de 126 Numaralı Tapu Defterinde, hicrî 1198 / milâdî 1783 tarihlerinde R.278-12822 Nu.'da ve hicrî 1096 senesi Zilhicce ortaları (1685 Teşrin-i sâni ortaları) tarihli vakfiyede kayıtlarına göre yapılmış olduğu anlaşılmaktadır. Ancak, Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nde, Ohri'yi ziyareti sırasında (1662 yılında) Tekke Camii'nin Kanuni Sultan Süleyman Vakfı olduğunu ve Kanuni döneminde

³⁹ VGMA, 757.Defter, s.7-27.

⁴⁰ Ayverdi, E. H.,1981.

⁴¹ Ayverdi, E. H.,1981.

yapılmış olduğundan bahsetmektedir⁴². Bir başka deyişle Tekke Camii'nin vakıf kayıtlarını belirtilen tarihten önce inşa edilmiş olduğu anlaşılmaktadır. Büyük ihtimalle tekke yapısı, Zeynel Abidin tarafından yapılmasıyla külliye halini alan bu yapıların tamamı, Zeynel Abidin ismi ile hem resmi kayıtlarda, hem de halk arasında zikredilmektedir. Külliye, Makedonya Kültür Mirasını Koruma Kurulu'nun 22.3.1968 tarihli ve RZZSK, 4-819-038/56 RND sayılı kararıyla tarihi eser olarak tescil edilmiştir.

Günümüzde Zeynel Abidin Halvetî Tekkesi'ndeki yer alan Cami, 19.yüzyılda yeniden ele alınarak Ampir üslûbunda inşa ettirilmiştir. Ancak, Caminin duvarları ile minare 16.yüzyıldan kalmadır. Caminin kuzey doğu cephesine bitişik, ince duvarlı iki katlı son cemaat yeri 19.yüzyıl'ın sonunda inşa edilmiştir. Caminin harim kısmı namaz ibadetlerinin dışında tekkenin semahanesi olarak kullanılmaktadır. Caminin harimi içten 7.95m.x7.90m. ölçülerinde kare planlı olup; kubbe ile örtülüdür. Harimin iç tezyinatı tamamen yenilenmiştir. Caminin kuzey cephesindeki mekânlar; tekkeye ait yazlık ocağı, doğu cephesindeki mekânlar ise, kışlık kahve ocağı ve misafir odası olarak kullanılmaktadır. Kışlık kahve ocağı ile cami birbirinden ayrı yapılmış görünüyorsa da, temelde birleşmektedirler. Kahve ocağının ayrı bir bölmesi ve tezgâhı ocağı vardır. Üst kattaki yazlık kahve ocağı, 4.60m.x5.90m.ölçülerindedir. Son cemaat yerinden bir merdivenle çıkılan sahanlıkta ise, abdest almak için musluklar bulunmaktadır. Minare, caminin batı cephesinde yer almaktadır. Minareye, harimin mahfil kısmından geçilmektedir. Tekkenin avlusunda geniş bir hazire yer almaktadır.

Ali Ağazâde Zeynel Abidin Paşa tarafından yaptırılan cami, medrese, tekke ve imaret için VGMA, 623.Defer, 335.sıra-987. Defter, 215.sıra, 70.sırada ve TKGMA, 126 Numaralı Tapu Defterinde hicrî 1133/ milâdî 1720 tarihli kayıt bulunmaktadır⁴³. Mevkufatın 14 sıra numarasında işaret edildiği üzere, üstüne ilave yapılan daha eski bir üçüncü vesika daha bulunmaktadır. Tarihi hicrî 1096 senesi Zilhicce (1685 Teşrin-i sâni) ortalarındadır. Başbakanlık Osmanlı Arşivi belgesinde, Zeynel Abidin Paşa'nın Ohri'de inşa ettiği cami, medrese, tekke ve sair hayratın vakıflarına müdahale edilmemesi hakkındaki hüküm yazısı vardır⁴⁴.

11- Eski Hamam veya Ohrizade Sinan Çelebi Hamamı

Hamam, şehir merkezinde, Eski Kasım Paşa Camii yanında, Ohri Gölü Limanı karşısında yer almaktadır. Günümüzde resim galerisi olarak kullanılan bu yapı, büyük iş merkezleri çevrelemiş durumdadır. Evliya Çelebi'nin "Ohrizâde Hamamı" olarak bahsettiği hamamın budur. Hamam, 16. Yüzyılda Ohri-zade Sinan Çelebi tarafından yapıldığı tahmin edilmektedir⁴⁵. Yapı, Makedonya Kültür Mirasını Koruma Kurulu'nun 22.3.1968 tarihli ve RZZSK, 4-819-038/51 RND sayılı kararıyla tarihi eser olarak tescil edilmiştir.

⁴² Kahraman, S. A.,2011.

⁴³ Ayverdi, E. H., 2000.

⁴⁴ BOA, Tahvil Defteri, 30/443.

⁴⁵ Kahraman, S. A., 2011.

Yapı; soğukluk, ılıklik, sıcaklık ve halvet bölümlerinden oluşmaktadır. Sıcaklık ve halvet kısmının kubbe ile, külhan kısmının ise tonoz ile örtüldüğü anlaşılmaktadır. Hamamın 1989 yılında son onarımı yapılmıştır. Yapının iç düzenlemesinde orijinal mimarisi korunmaya çalışıldıysa da, dış düzenlemede büyük değişikliğe uğramıştır. 1970'lere kadar asıl görevini devam ettiren hamam, günümüzde resim galerisi olarak faaliyet göstermektedir. İncelememiz esnasında resim galerisi kapalı olduğundan içine girilememiştir.

12- Gazi Hüseyin Paşa (Voska) Hamamı

Hamam, Eski Struga yolu üzerinde, Emin Mahmud Paşa Camii karşısında atıl durumda bulunmaktadır. Evliya Çelebi'nin bahsettiği "Gazi Hüseyin Paşa Hamamı" ile "Ohrizâde Hamamı"ndan birisi olması muhtemeldir⁴⁶. Hamamın banisi hakkında kesin bir bilgiye sahip değiliz. Bu sebeple hamamın banisi hakkında farklı fikirler vardır. Nitekim Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde 1864 tarihli belgede, Sandık Emini Yusuf Ağâh Efendi'ye ait Ohri'de bir hamamdan söz edilmektedir. Belgede bahsedilen hamamın bu hamam olması ihtimali vardır. Ancak halk arasında eskiden Varoş Mahallesi şimdi ise Voska Mahallesi'nde yer aldığından Voska Hamamı olarak adlandırıldığı anlaşılmaktadır. Yapı, Makedonya Kültür Mirasını Koruma Kurulu'nun 22.3.1968 tarihli ve RZZSK, 4-819-038/50 RND sayılı kararıyla tarihi eser olarak tescil edilmiştir.

Hamam, 3.0 x 6.5m. genişliğinde bir soğukluk, ikisi müstakil, birisi dairevî üç elvanı ve üç halveti olan bir yapıdır. Hamamın ılıklik kısmı bulunmamaktadır⁴⁷. Sıcaklık ve halvet kısımları sekizgen kaideye oturan kubbelidir. Külhan; tekne tonoz, soğukluk; çapraz tonoz, dikdörtgen iki eyvanda aynalı tonozla örtülüdür. Hamamın tamamı moloz taştan inşa edilmiştir. İncelememiz esnasında hamamın zemini ve girişi toprak seviyesinin altında kaldığından içine girilememiştir. Hamamın iç tezyinatının oldukça itinalı olduğu hamamda inceleme yapan Zdravkovic tarafından ifade edilmektedir⁴⁸.

C. Resne Kasabası

Evliya Çelebi, Ohri'den ayrıldıktan sonra kasabasına gitmiştir. Resne'nin Ohri Sancağına bağlı naiplik ve serbest zemet olduğunu belirttikten sonra, kasabanın iki mahalleden oluştuğunu içinden bir dere aktığını ve kiremitle kaplı 180 bahçeli ev olduğundan söz etmektedir. Halkın yarısının Müslüman yarısının Hıristiyan olduğunu belirtir. Resne'de avlusunda mektebi olan Ramazan Bey Camii ve Hacı Murat Camii olmak üzere iki cami yapısı bulunduğunu, 1 medresesi, 1 Derviş tekkesi, 1 hamamı ve 1 hanı var, hepsinin de Savur-zade hayratı olduğundan bahsedilmektedir. Kasabada 20 adet dükkânı olduğunu ve haftada bir Pazar yapıldığı belirtilmektedir. Resne'de Evliya

⁴⁶ Kahraman, S. A., 2011.

⁴⁷ Ayverdi, E. H., 2000.

⁴⁸ Zdravkovic, 1964, 104.

Çelebi'ye Koçi Bey ve Murteza Beyin hanedan sahipliği yaptıklarını ve ertesi gün Manya Muhafazası için sefere gittiklerinden bahsetmektedir. Resne'nin meyve çeşitlerinden elma, armut, ayva, kestane ve kökboyları ile meşhur olduğundan söz etmektedir.

1- Subaşı Hacı Ramazan Camii

Cami, Resne şehir merkezinde günümüzde Taşe Miloşevski Cad.,Nu.:5 üzerindedir. Evliya Çelebi seyahatnamesinde, caminin Manastırlı Subaşı Hacı Ramazan tarafından yapıldığı belirtilmektedir⁴⁹. Seyahatnamede Cami ile birlikte mektebinden de bahsedilmektedir. Cami içerisinde yer alan alçı pencere kafesindeki tarihlerin yapının inşaatıyla alakalı olduğunu düşünürsek, yapının hicrî 1108/milâdî 1696-97 tarihinde süslemelerinin yapıldığını söyleyebiliriz⁵⁰. Hacı Ramazan Camii ve Mektebi ile bilgi Resne Tapu Defteri 172. Nu. Defter, 1254 tarih ve 23309 numaralı kayıt defterinde bulunmaktadır. Bu bilgi ve belgelerden hareketle caminin 17. Yüzyıl yapısı olduğu anlaşılmaktadır.

Cami ve mektep olarak inşa edilen külliyyeden, günümüze sadece Hacı Ramazan Subaşı Cami gelebilmiştir. Cami 8.15 x 9.70m. ölçüsünde dikdörtgen planlı olup, düz bir çatı ile örtülmüştür. 1990'lı yıllarda Camide yapılan onarımlar neticesinde yapı, tarihî eser niteliğini büyük ölçüde kaybetmiştir. Ekrem Hakkı Ayverdi tarafından çekilen eski bir fotoğrafında giriş kapısının her iki yanında mihrabiyeler bulunmaktadır. Bu mihrabiyelerden caminin son cemaat yerinin bulunduğu, ancak yıkılmış olduğu anlaşılmaktadır. İncelememiz esnasında yapılan onarımlarda bu mihrabiyelerin üzerinin sıvayla kapatılmış olduğu tespit edilmiştir.

Caminin kuzey-batı köşesinde yer alan minare, kesme taştan inşa edilmiştir. Minarenin şerefesi mukarnaslı olup, bir çemberden meydana gelmiştir. Mihrap duvarının üst sırasındaki alçı şebekeli pencerelerden sağdakinde; “*Lâ ilâhe illallâh*”, soldakinde; “*Muhammed Resullulâh*” ve “1108”, “1108” tarihi (Miladi 1696-97), ortadakinde; iki servi arasında “*Besmele*” altında ise “*yâ Allah yâ Muhammed*” yazılıydı. Caminin iç kısmında yer alan ahşap tavanın göbeğinde oniki dilimli, baklavalı bir rozet yerleştirilmişti.⁵¹ Ancak 1990'lı yıllardaki onarımlar sonucunda yapının gerek alçı pencereleri, gerekse ahşap tavan süslemeleri çıkarılarak yapı basitleştirilmiştir. Ahşap tavan göbekli tavan yerine, betondan çirkin bir kubbe yerleştirilmiştir.

Evliya Çelebi, Ohri Sancağı ziyaretini tamamladıktan sonra, İstanbul'a dönerken tekrar Ohri'ye ve buradan Pogradec ve İstarova'ya geçerek Prespa Gölü üzerinden Manastır güzergâhı ile yoluna devam etmiştir.

Sonuç olarak, Seyahatname'de Ohri Sancağı'nda adı geçen yapılardan günümüze kadar gelenler arasında, Stuga'da Mustafa Çelebi Camii ve Hamamı ile

⁴⁹ Kahraman, S. A., 2011.

⁵⁰ Ayverdi, E. H., 2000.

⁵¹ Ayverdi, E. H., 2000.

Süleyman Ağa Camii kalıntısıdır. Ohri’de ise Kara Hoca (Arap) Camii, Hacı Turgut, Tekke Camii, Hacı Hamza, Emin Mahmud, Kuloğlu, Haydar Paşa ve Göl Camileri, Kanuni Sultan Süleyman Vakfı olan Celaledin Bey Halvetî Tekkesi, Tekke camii, Kasım Paşa Hamamı ve Voska Hamamı belirli değişikliklerle günümüze kadar gelen yapılar arasındadır. Seyahatname’de adı geçen Hünkâr (İmaret), ve Hacı Kasım Camii son dönemde yıkıldığı, diğer adı geçen cami, mescit, han yapılarının ise ne zaman yıkıldığı bilinmemektedir. Resne’de ise günümüze sadece Hacı Ramazan Camii gelebilmiştir.

Ekrem Hakkı Ayverdi’nin vakıf kayıtlarında yaptığı araştırmalar sonucunda, şehirde 32 cami ve mescit, 3 tekke, 6 medrese, 8 mektep, 3 han, 3 Hamam, 2 imaret, 1 çeşme, 1 saat kulesi ile 1 darbhane ismi geçmektedir⁵². Hicrî 1308 – 1314 (milâdî 1891-1897) tarihli Manastır Vilayeti Salnameleri’nde, Ohri’de 9 cami, 2 tekke, 1 medrese, 13 han, 2 hamam, 1 mektep, 1 sübyan mektebi, 1 sat kulesi ile 1 Rüştîye isimleri geçmektedir⁵³.

KAYNAKÇA

- AYVERDİ, E. H. (1981). Avrupa’da Osmanlı Mimari Eserleri, Yugoslavya, II/3, İstanbul.
- BAJRAKTAREVIĆ. F. (1955). Turski Spomenici u Ohridu, Prilozi za OF, Br. V. Sarajevo, 112.
- BARKAN, Ö. L. (1974). İstila Devrinde Kolonizatör Türk Dervişleri ve Zaviyeler, Vakıflar Dergisi,2, Ankara, 279-353.
- BOŞKOVIĆ, T. (1957). Architectura srednieg Vk., Beograd, 134-135.
- CORCEVI, R. (1934). Naš Narodni Zivot, Kn. X, Beograd, 91.
- DANIŞMEND, İ. H. (1947). İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi, 1, İstanbul.
- ELEZOVIĆ, G. (1936). Glasnik Jugoslovensko Profesorskog Društva, Kn.XVI, Beograd, , 507.
- EYİCE, S. (1965). Ohri’nin Türk Devrine Ait Eserleri, Vakıflar Dergisi, 6, İstanbul, 137-145.
- HASLUCK, F. W. (1928). Bektaşî Tetkikleri, (çev.Ragıp Hulusi), İstanbul.
- JIRECEK, K. (1923). İstoriija Sırba, Kn. II, Beograd, 78-80.
- KAHRAMAN, S. A. (2011). Günümüz Türkçesiyle Evliya Çelebi Seyahatnamesi, 8/2, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

⁵² Ayverdi, E. H.,1981.

⁵³ Karatay, F. E., 1956, 875, Tevfik, M., 1327, 87; Cevat, A., 1313 /1896, 123; Ayverdi, E. H., 1981.

Mehmet Zeki İbrahimgil

- KALEŞİ, H. (1963). Jedna Arapska Vakıfnama iz Ohrida iz 1491, Prilozi za POF, Br. 12-13, Sarajevo, 15-44.
- KARATAY, F. E. (1956). Manastır Vilayeti Salnameleri, Türkçe Basmalar Katalogu, 2, İstanbul: İ.Ü. Yayını, 875.
- RADOVANOVIÇ, V. (1934). Ohrid-Varoş i Jezero- Starina- Okolina-Skopje, 20.
- ŞABANOVIÇ, H. (1996). Evlija Çelebi Putopis Odlomci o Jugoslovenskim Zemljama, Sarajevo.
- TEVFİK, M. (1327). Manastır Vilayetinin Tarihçesi, Manastır, 87.
- UROSEVIÇ, A. (1961). Proşlost Muradovog Turbeta Na Kosovu, Klasnig Muzeja Kosova i Medohija, Kn.I, Priştina, 14.
- UZUNÇARŞILI, İ. H. (1961). Osmanlı Tarihi, 1, Ankara.
- ZDRAVKOVIÇ, İ. (1964). İzbor Gradze Za proučavanje spomenika islamske architecture u jugoslavije, Beograd, 104.

Evliya Çelebi Seyahatnamesinde Ohri Sancağı

Foto. 1

Foto.2

Foto.3

Foto.4

Foto.5

Foto.6

Foto.7

Foto.8

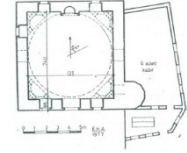

Foto.9

Foto.10

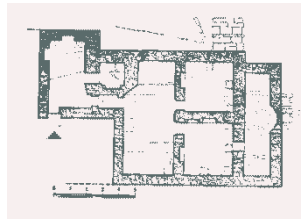

Foto.11

Foto.12

Foto.13

Foto.14

Foto.15

Foto.16

Foto.17

Foto.18

Foto.19

Foto.20

Foto.21

Foto.22

Foto.23

Foto.24

Foto.25

Foto.26

Foto.27

Foto.28

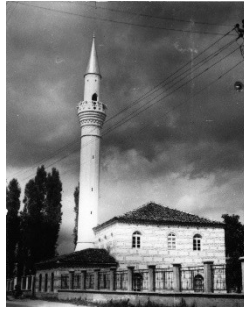

Foto.29

Foto.30

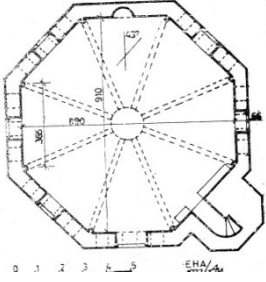

Foto.31

Foto.32

Foto.33

Foto.34

Foto.35

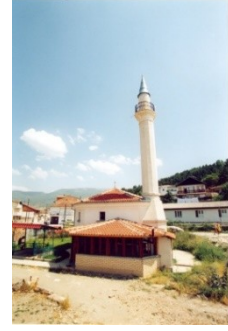

Foto.36

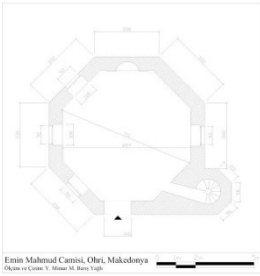

Foto.37

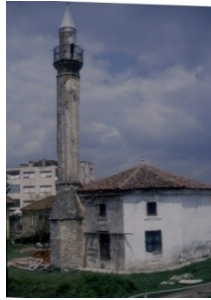

Foto.38

Foto.39

Foto.40

Foto.41

Foto.42

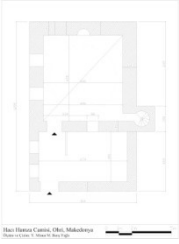

Foto.43

Foto.44

Foto.45

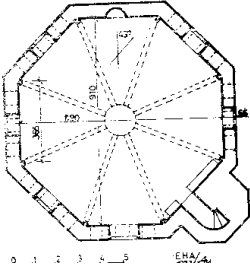

Foto.46

Foto.47

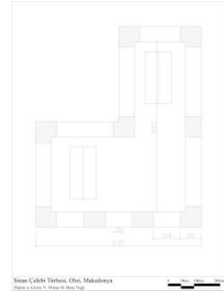

Foto.48

Foto.49

Foto.50

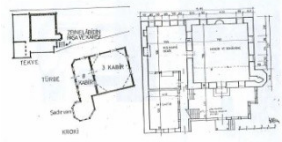

Foto.51

Foto.52

Foto.53

Foto.54

Foto.55

Foto.56

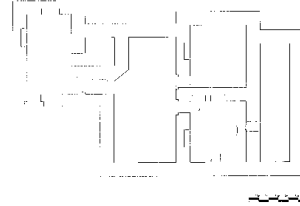

Foto.57

Foto.58

Foto.59

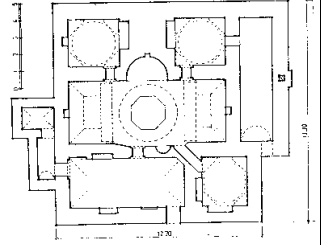

Foto.60

Foto.61

Foto.62

Foto.63

Foto.64

Foto.65

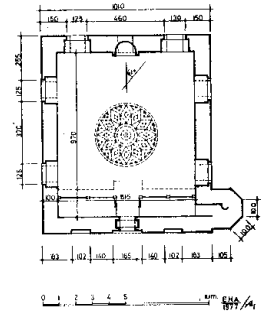

Foto.66